

עורד יכולה להיות פנינה

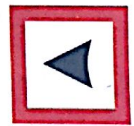
הדס קידר עודדה בשנתיים האחרונות 50 אמנים מרחבי העולם ליצור ולחיות בערד • האמנית והאוצרת שגדלה בעיר הדרומית רוצה להציב תחת אור הזרקורים את העשייה התרבותית ולא את בעיות האבטלה והמתח בין החרדים לחילונים • גם אירוע הוונדליזם במיצג "קופסה שחורה" בו השחיתו תמונות של נשים לא מרפה את ידיה

ליאור לרנר • צילום: הרצל יוסף

הדס קידר. אוצרת אמנות בארץ ובעולם

החל מברלין, אמסטרדם ולונדון, בכל אתר מהערים הגדולות אצרה תערוכות בכנייני מגורים ופחות בגלריות כמויאונים. אבל עם כל התערוכות המיוחדות בכל רחבי העולם, היא תמיד קרצה לעיר בה שאבה את ההשראה, לערד. אפשר להוציא את קידר מערד, אבל אי אפשר להוציא את ערד ממנה. זהו הסיבה שניגשה ל'קול קורא' למענק של משרד התרבות לאמנית בקהילה. כך חזרה שוב לערד, הפעם לא כזו ששובתת מהעיר השראה, אלא כזו שבאה להביא משהו חדש, מרענן ומיוחד לעיר שרכבו היא מאמינה ערד תלך ותפרח.

על מה אתם חושבים כשאתם שומעים את השם ערד? על אבטלה? על מבקשי מקלט? על מאבק עיקש בין חרדים לה' לונים בעיר? אם עניתם כן, אתם לא לבד. העיר ערד מתקשרת לבעיות של ערי הפריפריה, ובדיוק בזה רוצה האומנית היוצרת הרס קידר להילחם. בדיוק את זה היא רוצה לשנות, והיא מאמינה שהשינוי יבוא ממקום אחר – מהאמנות.

חשיבה מחוץ לקופסה

קידר היא אמנית ואוצרת מוערכת בישראל. במשך השנים עברה כמה וכמה תחנות בחייה. עד גיל 14 גדלה בארצות הברית ושאהבה השראה ממויאונים וגלריות בסביבות מנהטן. "כל סוף שבוע הייתי במויאונים וגלריות. ככה הכרת את האמנות", היא מספרת.

כשהיתה בגיל 14 החליטה לזרוח לישראל, ואביה, חוקר מרבר, בחר להתיישב בערד. קידר אמנם הייתה בפי ניימיה ולא למדה בתיכון בערד, אך כמעט כמו כל מי שגדל בעיר, התאהבה בעיר שהשאירה בה חותם.

את האומנות עזבה בשלב מסוים בחיים לטובת ההייטק, אבל משהו החזיר אותה לעולם היצירה ולא שוחר. "אחרי שנים בפנימייה ובצבא לאט לאט מצאתי שהכיוון היצירתי מאוד חשוב לי. הייתי כמה שנים בהייטק וראיתי שמה שמעניין אותי הוא הצד הוויזואלי. מה שאני אוהבת באמנות זה לא רק היצירות והאסתטיקה, אלא גם השילוב של התיאוריה והפילוסופיה שמאחורי היצירות שמאוד מעניין אותי".

קידר סיימה תואר ראשון בבצלאל ותואר שני בלונדון, ובמשך שנים סיגלה לעצמה שם של אמנית אלטרנטיבית, כזו שיוצרת ואוצרת תערוכות במקומות לא שגרתיים. "בחו"ל ראיתי כל מיני אמנים שמנהלים בעצמם חללים. זה הרליק אותי וגרם לי לחשוב על מה שקורה בארץ, לדמיין מצב שאפשר לעשות תערוכות בחללים לא קונבנציונליים. כשחזרתי לארץ התחלתי לחשוב על כל מיני פורמטים והתחלתי לא צור תערוכות בבניינים נטושים. בשנת 2003 פניתי לבעלי בניינים שעמדו לפני שיפוץ וביקשתי לעשות שם תערוכות. זה הוביל לכך שבשנת 2008 הוציעו לי לאצור בביאנלה הראשונה בתל-אביב ואצרתי תערוכה גדולה בנחלת בנימין". קידר בנתה לעצמה שם כאמנית ואוצרת גם ברחבי העולם.

זיכרונותי מתומרקין

ערד כשביל קידר תמיד הייתה עיר מיוחדת, הרבה מעבר למקום בו גדלים. "בערד היה תמיד משהו שעניין אותי מאוד. מבחינה אורבנית יש בערד מעין מיקס של אוכלוסיה ואררי כלות בסגנון מאוד ייחודי. התכנון הראשוני של העיר מאוד עניין אותי. מהמדרגות אכן שנמצאות בכל החזיתות של הכי תים, ועד הרחובות הרחבים. ערד היא עיר שחשבו שתהיה יותר גדולה עם יותר תושבים והיא נשארה אינטימית. אני גם זוכרת את מוויאון ערד ששם נחשפתי לתערוכות ומאוד התרשמתי מהאמנות שהוצגה שם".

כמוכן שערד גם עיצבה אותה מבחינה אומנותית בצורה כזו או אחרת. "קשה לשים את האצבע מה עיצב אותי אמנותית, אבל ערד הייתה שם. האדריכלות המודרניסטית מאוד השפיעה עליי, כזה אין ספק. הפסל של תומרקין זה משהו שתמיד

הבית לאמנות. מארח אמנים מכל העולם | צילום: אלבוס אישי

"אני לא מנסה לסתור או להתכחש למציאות. אני לא אומרת שאין בעיות, אבל אני רואה את הכוס המלאה, אני רואה את ההיענות מצד אמונים מהארץ ומחו"ל להגיע לערד וליצור בה"

הייתי חוזרת אליו. פיסול ברוטליסטי שהיום נראה קצת מיושן, אבל בזמנו מאוד היכה בי. הייתי יושבת בקצה העיר ליד הפסל המזון שעות עם חברים או לבד. מה שהכי חזק בעיניי בערד זו האסתטיקה ששורה על כל העיר, ממש מרגישים שמישהו שם את כל המוח שבה, את כל התשוקה שלו בתכנון העיר ואיך היא תיראה ויצר משהו ייחודי".

אנשים מבחוץ אולי יראו את ערד כעיר קצת פחות אומונתית ויפיה.

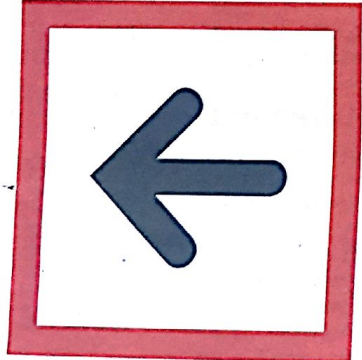
"לא בטוח. בית הפסיו שנמצא במרכז ערד זה מקום שלומדים עליו בכל בתי הספר לאורכי לוח בארץ. זה מקרה מבחן חשוב. היום הוא באמת נראה וזועה, מוזנח וצריך לעבוד שיפוץ, אבל יש בו אֵלמנטים שלא רואים בשום מקום. המחשבה היא ייחודית. או שכונת אבישור עם הגנים הכי ברוטליסטיים שאני מראה את זה בעולם ואנשים נהמים מזה. יש פרויקטים מיוחדים בערד, אבל היא מעט מאוד נקשרת עם הצדדים האסטיים שלה. חשוב שיראו את זה. מגיע לערד שהיא תעבור מתיחת פנים שתרגיש את הפרויקטים המיוחדים האלה".

להחיות את העיר

כשאנו תוהים מדוע לא מסתכלים על ערד בעיניים אמנותיות, האם הסטריאוטיפים גורמים לנו להסתכל על העיר כאור שונה, קינד מסבירה כי "התרבות בימינו נדחקה הצידה, לא רק בערד ככלל בישראל. באופן מאוד מפתיע אנשים מאוד מעוניינים להגיע לערד, אני מקבלת המון הצעות. ערד מסמלת עבור התל-אביבים מקום מפלט להירגע, להתבונן בו, מקום שלא דורש ממך תוצר מידי. מקום שאתה יכול לפרוק, להיות יותר קשוב לעצמך ולהוריד בו את הטרקים".

אבל נראה שגם אנחנו, בנגב, לא ממש רואים את ערד כעיר אמנות.

"כשאתה לא בא מהמקום, אתה רואה דברים אחרת, פתאום צצים לעין דברים שאנחנו רגילים לחלוף על פניהם. באמנות יש מעין התבוננות של תייר. המבט המתבונן הוא הרבה שמעורר צדדים יותר אפלים או חשוכים שנדחקו הצידה. אני רואה את זה בערד. פתאום אנשים שחולפים על הגנים האלו, או על פני הפסיו, מרימים את הראש, מסתכלים ומכירים כזה שיש יופי ברורים האלה. במצבם היום כאמת קשה לראות

"עזרה יכולה להיות פנינה"

הדס קידר. גם ונדללים לא יפחיד אותה

"עזרה מסמלת עבור התל-אביבים מקום במלט להירגע, להתבונן בו, מקום שלא דורש ממך תוצר מיידית. מקום שאתה יכול לפרוק, להיות יותר קשוב לעצמך ולהוריד בו את הטורים"

ותרבות, ואני רואה שכל פעולה שאני עושה היא רק מתאבן לפעולה הבאה. יש תשוקה אדירה לתרבות ואמנות בעיר."

השחיתות ללא הצדקה

כמוכן שאי אפשר להתעלם מאירוע ונדליוס בו אלמונים השחיתו תמונות שהורבנו על לוחות מודעות כרחבי העיר במסגרת המיום "קופסה שחר רח", מיום אמנותי במסגרתו על לוחות המודעות כרחבי העיר הודבקו תמונות שצולמו בשנות ה-60 וה-70 של המאה הקודמת.

בין התמונות נראו נשים בכגרי ים, תמונות אלו רוסטו, וחלקן נתלשו מלוחות המודעות, מה שהעלה שוב את המתח בין התרדים לחילונים בעיר. קידר מגישה כי הופתעה מהשחיתות התמונות, וזאת למרות שהיא יודעת על הקהילה החרדית ההולכת וגדלה בעיר. "אני יודעת שהקהילה החרדית הולכת ומתעצמת בעיר, אבל לא האמנתי שייפגעו באופן פזיז ככה. אני לא חר שבת שמימי הביניים אנשים הגיבו ככה לישויות אמנות. כמוזיאונים וגלריות יש שומרים, ואם מישהו ככלל מתקרב, עוצרים אותו. הסיכון והיתרון של תערוכה בחצות העיר זו החשיפה הגדולה שיש לה, כי לא צריך להיכנס לאישהו מבנה. מצד שני, זה חשוף ואפשר לפגוע בו בקלות."

קידר מרגישה כי היא לא מבינה איך התמונות שהוצגו פוגעות באיזושהי דרך בקהילה החרדית. "התערוכה הזו היא סך הכל צילומים היסטוריים של הקמת העיר עזרה, שזה הרבו האחרון שאתה חושב שיעודר זעם. מפתיע אותי העוצב מה שהגיבו לתמונות במיוחד שאני רואה במרחב הציבורי יצירות בחצי עירום. אנחנו הצגנו תמונות של נשים במשך מר האורזי עם רובים, לבושות כמעט במדים, בלי איברים חשופים, והדבר הכי כואב זה שהתמונות נלקחו מאלבומים של משפחות שהורגים שלהם הקימו את

ומכל העולם לתקופה של בין עשרה ימים לשבועיים, במה לכם הם פשוט "עוברים לגור" בעזרה. הם מתמקמים בבית הסופר שהופך להיות הבית שלהם לאותה תקופה. "הגיעו אלינו כבר משוויץ, פולין, גרמניה, נורווגיה, קנדה, ליטא וארצות הברית. מאוניברסיטת הארוורד שלחו כמה בוגרים שלהם לבית. זה פרויקט שכולי תקווה שיבא איתו לעיר עזרה אמנים מהארץ ומהעיר. אני עוזרת להם להתמקם, מציעה פרויקטים קהילתיים שיוכלו לעשות. לוקח להם זמן להתמקם, אבל הבית הופך להיות לבית וסטודיו משולב, יש גם ויוצרים בבית."

במסגרת הפרויקט, האמנים יוצרים תערוכות, מיצגים או כל דבר העולה על רוחם בתנאי אחר שהוא משלב את הקהילה בצורה כזו או אחרת. הפרויקט כבר יצר לעצמו שם. קידר מספרת כי היא מקבלת הצעות מאמנים מכל רחבי הגלובוס שמעוניינים לבוא ולהתארח. לא בתל-אביב השוקקת, לא בצפון הירוק והפורח, אלא דווקא בעזרה. אבל למה דווקא בעזרה? היות יכולה לקדם פרויקט כזה בכל מקום בארץ? "אני מאמינה שעזרה יכולה להיות פנינה, מקום שאנשים ירצו לבוא לבקר בה. יש בה אנשים שמשועים לאמנות

"כשקיבלתי את המענק אמרתי שמה שצריך לעשות בעיר, זה לא רק גלריה וחוגי אמנות. לעשות דברים שהיו כבדי קיימא גם אחרי שאני לא אוהב", מספרת קידר, "הפוטנציאל של עזרה הוא שאני שים יגיעו ויבלו בה יותר מכמה שעות בעיר. לכן חברתי ב'רודנס', מודל מאוד פופולרי בעולם, בייחוד באזורים מרוחקים מערים מרכזיות, לשמחתי, במקביל קיבלנו את 'בית הסופר', מבנה שנתרם על ידי אישה לעירייה, ויחד עם אורן עמית שעזר עם כל התשתית העירונית, קיבלנו את המפתחות של הבית שהפך למקום מפגש לאמנים מהארץ ומח"ל. 50 אמנים מכל העולם הגיעו במשך שנתיים ליצור ולחיות בעיר". במסגרת פרויקט 'הרודנס', בכל כמה חודשים מגיעים לעזרה אמנים מהארץ

את זה כי הם לא שופצו ולא טופחו מזה 50 שנה. יש הרבה מה לעשות, אבל התפקיד של אמן ובמיוחד שלי בתוך הקהילה בעזרה זה להצביע על הדברים האלה ולעודד אותם שוב לשים ציבורי. לפני שבמרים עוד פרויקטים חרשים, צריך להסתכל על מה שיש ולתת לו את תשומת הלב."

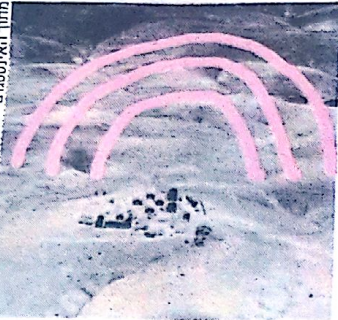
זו השנה השנייה שקידר עובדת כאמנית בקהילה כמענק של משרד התרבות. המשמעות היא פשוטה. קידר עובדת מזה כשנתיים על פרויקטים שונים שמלבים אמנות וקהילה בעזרה. "זו שנה שנייה שאני מקבלת את המענק. אני פועלת בתוך העיר. קיבלתי מהעירייה בית תושבתי עירונית והתחלתי להפיץ על תוכנית אמנות וארדיליות."

המטרה של קידר היא אחת: להחיות, לרענן ולהוציא את עזרה מתורעה שלי לית לתודעה חיונית, לתודעה של עיר פורחת, פורצת דרך, חלוצית. ואת זה היא מאמינה שאפשר לעשות דרך האמנות. "אני רוצה להציג את האמנות, להסתכל על עזרה קהילתית חדשה. להראות את הסגולות הוויזואליות ולראות את העיר כמקום שאפשר ליצור בו ולהציג בו אמנות. אני לא מנסה לסתור או להתכחש למציאות. אני לא אומרת שאין אבטלה, שאין בעיות, אבל אני רואה את הכוס המלאה, אני רואה את היענות מצד אמנים מהארץ ומח"ל להגיע לעזרה וליצור בה, כמה האמנים נהנים ורוצים לחזור ולבקר, כמה תושבי עזרה פתוחים להצעות של אמנים."

בית לאמנות

פרויקט הדגל של קידר הוא "הרודנס", מודל שהביאה איתה מח"ל ובעזרתו היא מאמינה שאפשר ליצור וייב, דיבור אחר על עזרה. להביא את עזרה לתודעה בינלאומית וכפועל יוצא להביא את עזרה להכרה גם כרחבי הארץ. לשנות את הדיבור על עזרה מאבטלה לאמנות, מתרדים, חילונים ומבקשי מקלט, לאמנים שרוצים לבוא מח"ל דווקא לעזרה וליצור שם.

עבודה של ג'ניפר אבסירה

משקפיים אמנותיים, דרך ראייה חיובית על העיר, ואף אחד לא יכול לעצור את זה. "אני לא נחה לרגע. אני אעשה עוד ועוד תערוכות בחוצות העיר. אנשים יבינו שהם לא יכולים להילחם בזה, שיש כוחות שמעליהם, והם יצטרכו לקבל את זה. יש המון אמנים שמה שמעניין אותם הם השור ליים של המדינה מאשר המרכז, פחות להיות עסוקים בתוך עצמנו ויותר ללמוד עוד צורות חיים, עוד אוכלוסיות וזה מאוד מבורך. אני חושבת שאומנות צריכה להיות מרכז, ולשם אני רוצה לקחת את ערד."

ערד ונתנו לנו את הצילומים לשמור עליהם ובאים אנשים שאין להם רצון להביא את ההיסטוריה של העיר ומה היה החזון שלה ופשוט הורסים את זה, פוגעים באנשים וברגשות שלהם, היא מסבירה.

קירד נותנת דוגמה את אחד הציורים לומים שנהרסו בתערוכה. "הצילום הראשון שנקרע לחתיכות זה צילום של אישה שיושבת באחד הצריפים הראשונים בעיר וקוראת מגזין. גבר צילם את אשתו והוא הגיע על כסא גלגלים לראות את הצילום והצילום לא היה בגלל שקרעו אותו. מאוד קשה לקבל את זה, מרובר בקומץ של אנשים שמש" לייטים טרור על העיר, וזה כואב מאוד."

בלי מעצורים

אם תשאלו את קירד, פעולות כמו אלה, לא רק שלא יפחידו אותה או יגרמו לה להוריד רגל מהגז, אלא דווקא יביאו לתוצאה הפוכה. היא מדגישה שהיא ממשיכה ליצור להוביל ולש" תף פרויקטים שיערכו את הקהילה בערד, היא תמשיך להביא אמנות לערד ולהוציא את ערד החוצה דרך

"מצאתי פתיחות, טוב לב ורצון לשיתופי פעולה"

האמנית אורית ישי שהתארחה בערד במסגרת פרויקט "רזידנסי" הוקסמה מהעיר אשר מנסה לתת לדבריה ביטוי לכל אדם בכל מגזר ודת

אורית ישי, אמנית שעוסקת בצילום סטילס ווידאו, מרצה לאמנות בבית הספר לאמנות במכללת 'ספיר' ומרצה אורחת באקדמיה, התארחה בפרויקט "הרזידנסי" בחודש אוקטובר האחרון. היא הגיעה יחד עם אמנית גרמנייה והן שהו יחד בערד במשך שלושה שבועות. ישי נענתה ל'קול קורא', שלחה הצעה לקירד ובאוקטובר האחרון הגיעה לעיר, והיא גם צפויה לחזור במאי הקרוב לשהות נוספת.

ישי מספרת שהוקסמה מהפרויקט ומההזדמנות ליצור פרויקטים מיוחדים. "הגעתי לערד ועשיתי סיורים בעיר. היו יומיים שפשוט לא נחתי לשנייה. שוטטתי בכל סמטה ועלה לי רעיון שאני הייבת לעשות משהו עם המבנים בגינות בשכונת אבישור."

ישי רצתה גם להתחקות אחרי סיפוריו של עמוס עוז, תושב העיר, ולהפוך את הסיפורים ליצירות. "ביקשתי מאורן עמית שמעורה בכל מה שקשור לתרבות בעיר ספרים של עמוס עוז, ובנוסף, שימליץ לי על כוריאוגרפים בעיר. לקחתי שני ספרים של עמוס עוז. את הראשון קראתי באותו הלילה וידעתי שאיתו אני רוצה לעבוד. רומן שנכתב בערד ומספר עם המון תיאורים על איך העיר נראית נכון ללפני 21 שנים, עם רמזים לסיבות להקמת העיר ודרכים שקרו בעיר. התחלתי לכתוב את הרעיון ולמחרת כבר פניתי לכוריאוגרפית מחול בעיר, שני סניור, והתחלנו לעבוד."

העבודה של ישי משלבת בין הטקסטים מספרו של עמוס עוז לבין תנועה ומחול, כשאת הכל מצלמת כמוכרן ישי. היא מספרת שבחרה בערד בעיקר בגלל שהיא שונה מכל עיר אחרת בישראל. "זה מקום אחר, שונה, בקצה המדבר. מקום מעניין ומרתק מבחינת טבע ואוכלוסייה. מצאתי עיר שמנסה לתת ביטוי לכל אדם בכל מגזר ודת. אנשים שמנסים לחיות ביחד וזה לא פשוט כי ערד היא עיר מאוד מורכבת. מצאתי פתיחות, טוב לב ורצון לשיתופי פעולה. זו הייתה פשוט חוויה מרגשת."

ערד יכולה להיות פנינה

עבודה של אורית ישי "עוז 21"